

Archeo-rapport 82

Het archeologisch vooronderzoek aan de Gorsemweg te Sint-Truiden

Archeo-rapport 82

Het archeologisch vooronderzoek aan de Gorseweg te Sint-Truiden

Colofon

Archeo-rapport 82 Het archeologisch vooronderzoek aan de Gorsemweg te Sint-Truiden

Opdrachtgever:	Matexi NV
Projectleiding:	Maarten Smeets
Uitvoering veldwerk:	Elke Mertens Wouter Yperman Ludo Fockedey
Auteurs:	Maarten Smeets Ludo Fockedey
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (behalve figuren 1 t.e.m. 6)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2011, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve gegevens

Naam site:	Gorsemweg
Provincie:	Limburg
Gemeente:	Sint-Truiden
Deelgemeente:	Gorsem
Adres:	Gorsemweg
Kadastrale gegevens:	Afdeling 1, Sectie G, perceel 205k40, 205r48, 205v40, 205w40 en 205z51
Projectcode:	2011-266
Opdrachtgever:	Matexi NV, Herentalsebaan 299, 2150 Borsbeek
Vergunningsnummer:	2011-266
Naam aanvrager:	Elke Mertens
Aanvraagdatum:	18 juli 2011

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1: Inleiding en situering	p. 2
Hoofdstuk 2: Bodemkundige aspecten	p. 4
2.1. Fysiografie	p. 4
2.1.1. Lokale topografie en hydrografie	p. 4
2.1.2. Algemene geologische opbouw	p. 4
2.2. Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen	p. 5
2.3. Bodemgenese en terreinwaarnemingen	p. 6
Hoofdstuk 3: Werkmethode en resultaten	p. 9
Hoofdstuk 4: Besluit	p. 12
Bijlagen	p. 13
Bijlage 1: Sporeninventaris	p. 14
Bijlage 2: Vondsteninventaris	p. 15
Bijlage 3: Fotoinventaris	p. 16
Bijlage 4: Profielbeschrijvingen	p. 18
Bijlage 5: Opgravingsplan	p. 20

Hoofdstuk 1 Inleiding en situering

Naar aanleiding van een verkaveling aan de Gorsemweg te Sint-Truiden werd door Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefsleuven opgelegd. Het te onderzoeken gebied was ongeveer 1,5 ha groot. Het onderzoek werd door de verkavelaar Matexi NV toevertrouwd aan Studiebureau Archeologie bvba en werd uitgevoerd op 16 september 2011.

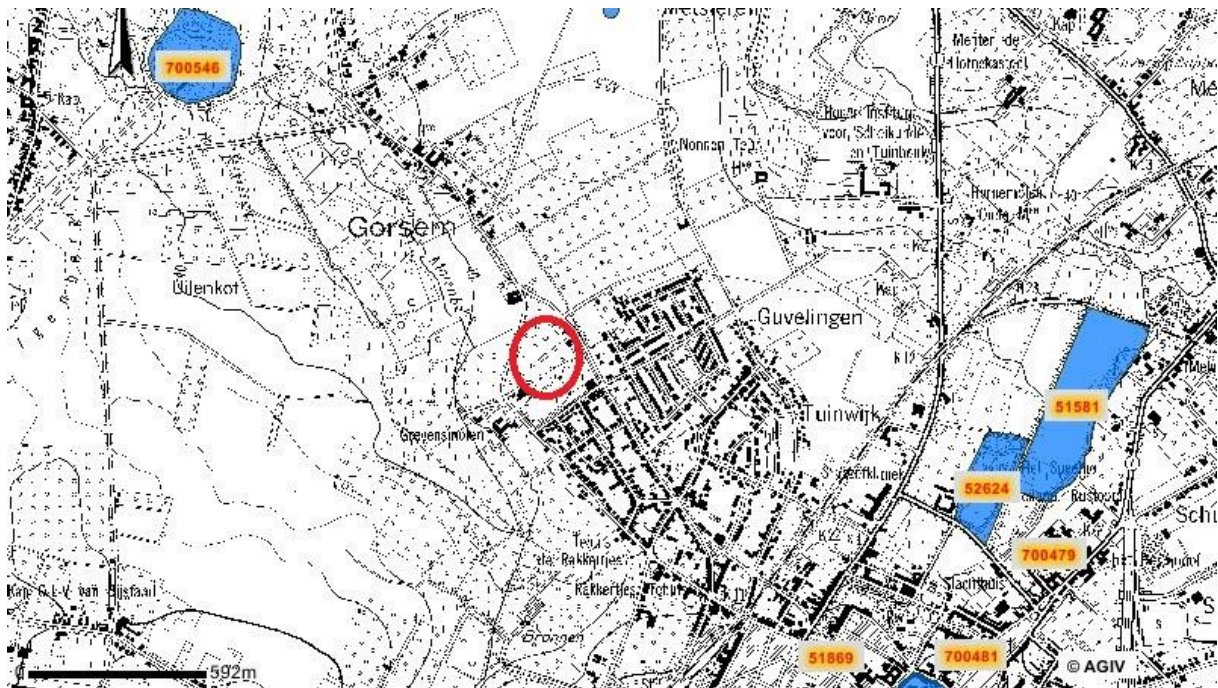

Fig. 1: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied.

Op de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1) zijn in de onmiddellijke nabijheid van het projectgebied geen vindplaatsen weergegeven. Al op geruimere afstand bevinden zich wel het volmiddeleeuwse (motte)kasteel van Duras (CAI 700546), de volmiddeleeuwse Sint-Gangulfuskerk (CAI 51869), de laatmiddeleeuwse Sint Agneskerk van het begijnhof (CAI 700479), een 16de-eeuws lusthof (CAI 52624) en het 17de-eeuwse Capucijnenklooster (CAI 700481). De enige archeologische melding is CAI 51581. Bij een proefsleuvenonderzoek werden in het alluvium Romeins bouw materiaal en aardewerk uit de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd aangetroffen.

De Ferrariskaart (1771-1778) toont voor het projectgebied een open landschap met velden (fig. 2). De Atlas der buurtwegen (1843-1845) geeft een grotendeels ongewijzigd beeld ten opzichte van de Ferrariskaart (fig. 3).

Fig. 2: Uittreksel uit de Ferrariskaart.

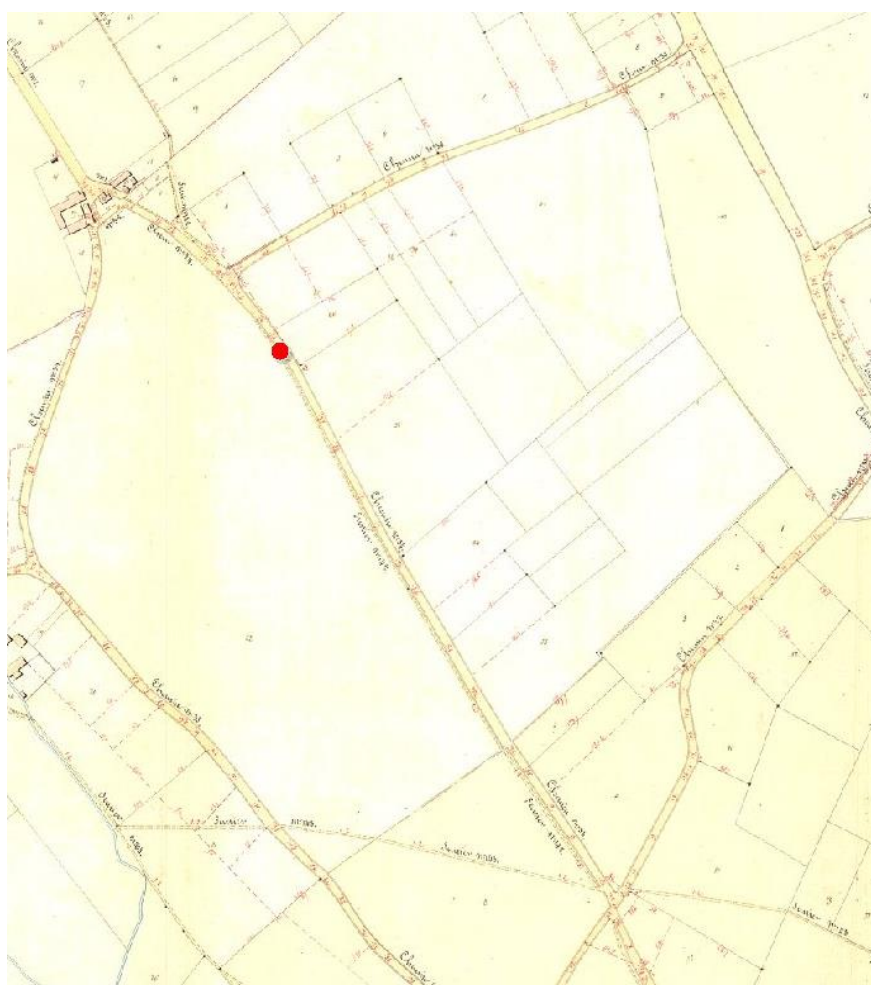

Fig. 3: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen.

Hoofdstuk 2 Bodemkundige aspecten¹

2.1 Fysiografie

2.1.1 Lokale topografie en hydrografie (fig. 4)

Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte van 44 m TAW². Het terrein is vlak (helling <1%). De afwatering gebeurt naar het noorden door de westelijk gelegen Molenbeek. Deze behoort tot het Demerbekken³.

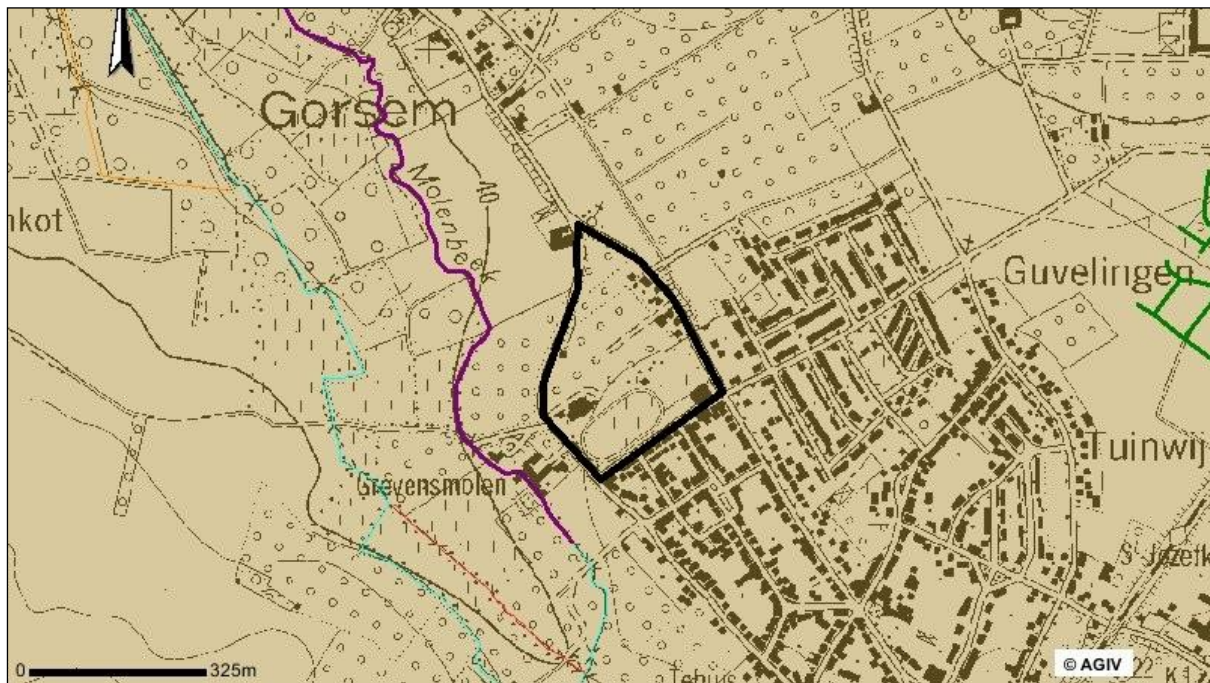

Fig. 4: Topografie en hydrografie van het aangeduide onderzoeksgebied⁴.

2.1.2 Algemene geologische opbouw

De ondergrond van het middengedeelte van de plateauruggen wordt gevormd door het Tongeriaan (Tg1c). Op de hoogste punten liggen kleine vlekken zand van Neerrepn (Tg1d). Het tufsteenhoudend Landeniaan (L1) vormt in het zuiden smalle banden langs de valleien. In het noorden verbreden deze stroken geleidelijk tot een aaneengesloten geheel.

¹ Baeyens L. 1958: *Bodemkaart van België, Verklarende tekst bij het kaartblad Sint-Truiden 105 E*, I.W.O.N.L.

Scheys G., Baeyens L., Duerinckx J., Gebruers D. & Van Goidsenhoven R. 1958: *Kaartblad Sint-Truiden 105 E*.

² Volgens het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen, <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/dhm/>

³ Volgens het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen, <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/dhm/>

⁴ Fysiografisch beeld volgens het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen, <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/dhm/>

Op dit tertiair substraat werd tijdens het Pleistoceen (Würm) een leemdek afgezet, dat in dikte toeneemt naar het zuiden.

Tijdens het Holoceen werd het leem plaatselijk geërodeerd en afgezet als colluvium in de depressies en alluvium in de rivierdalen.

2.2 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen

Het projectgebied ligt op leemgrond (A) (fig. 5). De leemgronden zijn eolische afzettingen die het grootste gedeelte van het gebied bedekken. In onverweerde toestand bestaan ze uit een zacht aanvoelende, geelachtige, kalkhoudende (12-13% CaCO_3) loess. De gemiddelde samenstelling van de loessgronden verschilt weinig van deze van de Haspengouwse Leemstreek. Deze samenstelling kan veranderen door bijmenging van zandig materiaal dat voorkomt op geringe diepte. Het eindproduct van deze menging is een zandleem met 15-50% zandfractie⁵.

Aba0 zijn goed gedraineerde leemgronden met textuur B horizont. Ze behoren tot de groep diepe leemgronden die gekenmerkt worden door profielontwikkeling in een leemdek van meer dan 80 cm dikte. Ze worden onderverdeeld bij de plateau- of hellinggronden. Met een A horizont meer dan 40 cm dik (...0) behoren ze tot de fase met dikke A horizont.

Aba0 heeft zich in een gematigd vochtig klimaat ontwikkeld onder loofbos, op een betrekkelijk vlak reliëf en in een kalkrijke loess. Na de ontbossing is de A horizont geheel of gedeeltelijk bewaard gebleven. Door de ontginning werden de kenmerken van deze bodem gewijzigd; humusinfiltratie, biologische homogenisatie, stijging van de pH, eventuele klei-humus migratie en een antropische B horizont⁶ laten toe een oude cultuurgrond te onderscheiden van een bosprofiel⁷.

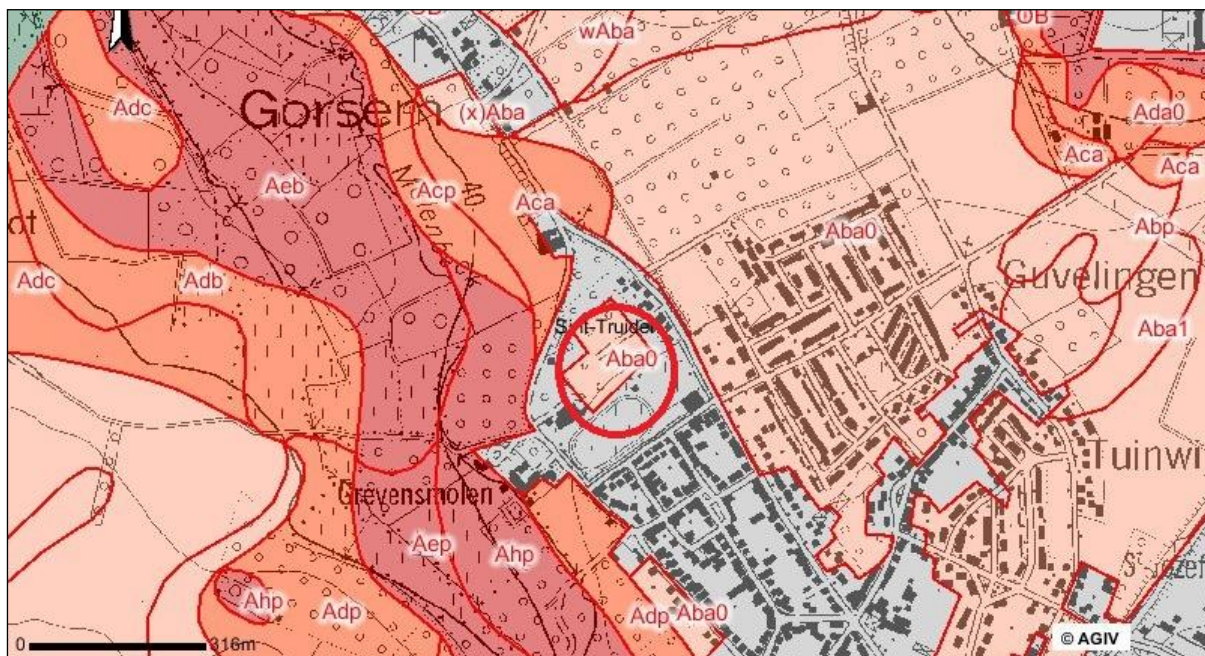

Fig. 5: Overzicht van het bodemlandschap met aanduiding van het onderzoeksgebied⁸.

⁵ Bodemkaart van België, Verklarende tekst bij het kaartblad Sint-Truiden 105 E, 13-14.

⁶ B horizont ontstaan onder invloed van grondbewerking (landbouw).

⁷ Bodemkaart van België, Verklarende tekst bij het kaartblad Sint-Truiden 105 E, 23-24.

⁸ <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart/>

2.3 Bodemgenese en terreinwaarnemingen

In de leemgronden (A..) reikt de ontkalking van de loess gemiddeld tot op 2 – 2,5 m diepte. De uitloginghorizont of E horizont, gevormd onder invloed van het indringend regenwater dat humuszuren en koolzuur bevat, heeft een gemiddelde dikte van 40-50 cm. De textuur B of B_{2t}, met sesquioxiden en kleibestanddelen aangerijkt, is bruin en heeft een duidelijke, subhoekige blokstructuur. Deze horizont gaat geleidelijk over naar ontcalcite loess die ten slotte rust op kalkrijke loess. Dit zijn de *grijsbruine podzolachtige bodems*, die kenmerkend zijn voor de meeste (zand)leemgronden.

De goede landbouwkwaliteit stelt deze gronden bloot aan intensieve bewerking tot in de dieper gelegen horizonten. In dit geval werd de grond voordien gebruikt voor de fruitteelt (fig. 10). Het verwijderen van de fruitbomen ging gepaard met diepe ingrepen. Daarvan werden sporen in de bodem teruggevonden waardoor een niet gering gedeelte van het archeologisch potentieel op het terrein werd vernietigd.

Fig. 6: Lokalisering van het referentieprofiel.

Het referentieprofiel (fig. 6 en 7) stelt een Aba0 voor. De bouwvoor is ongeveer 27 cm dik (1) en is zwart humeus. De overgang naar de E horizont is niet abrupt. Die wordt gevormd door een 3 cm dikke tussenliggende bleekgrijze bewerkingslaag met baksteen en kalkfragmenten (fig. 7 [2] en fig. 8 [1]). Daaronder bevindt zich de E horizont (fig. 7 [3]) die rust op de bruine B_{2t} horizont (fig. 7 [4]). Over de hele lengte van het profiel zijn er biogallerijen (wormengangen) opgevuld met donker humeus materiaal (uit de Ap horizont).

Op twee meter diepte gaat het pleistoceen leemdek over op het tertiair substraat dat voor de eerste 30 cm bestaat uit gebroken zandsteen (fig. 9).

Het archeologisch relevante vlak ligt op zo'n 35 tot 40 cm onder het maaiveld.

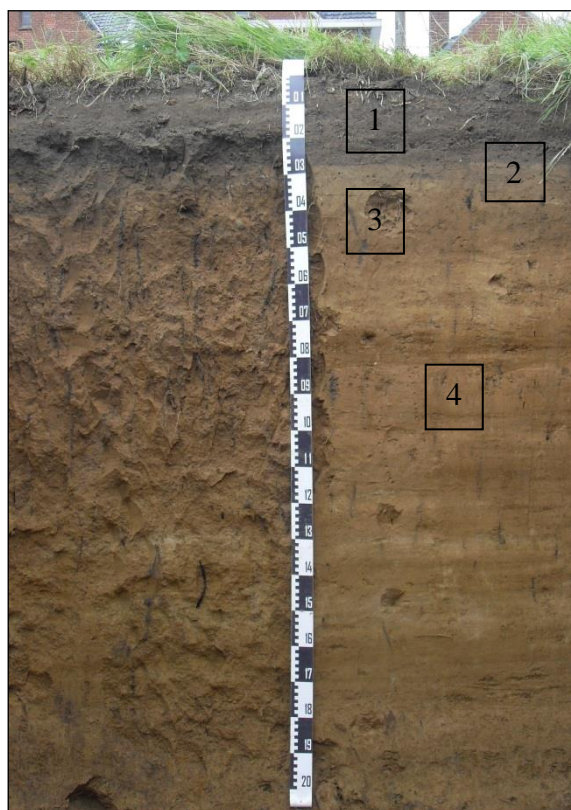

Fig. 7: Referentieprofiel.

Fig. 8: Detailopname van de ploegzool (1).

Fig. 9: Zandsteenlaag op de overgang van het pleistoceen leem naar de tertiaire, zandige klei.

Fig. 10: Beeld van het aangeduide projectgebied met fruitbomen (30-04-2007).

Hoofdstuk 3 Werkmethode en resultaten

Binnen het projectgebied werden in totaal 9 parallelle sleuven aangelegd die 15 m van elkaar lagen. In overleg met Onroerend Erfgoed werden deze sleuven parallel met een bestaande weg van een nog aanwezige woning gegraven.

De vondst van een stuk van een gepolijste neolithische bijl gaf aanleiding tot het maken van een kijkvensters bij sleuf 6.

Fig. 11: De aanleg van de sleuven.

De sleuven werden machinaal aangelegd met een rupskraan die voorzien was van een platte graafbak van 2 m breed (fig. 11).

De aanwezige sporen werden waar nodig opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven. Alle sleuven, sporen en losse vondsten zijn topografisch ingemeten. Op een aantal plaatsen werden profielputten gemaakt om de bodemopbouw van het projectgebied te kunnen registreren.

Over het volledige terrein werden 16 sporen geregistreerd waarvan 6 leemontginningskuilen (sporen 5, 7, 11, 12, 13 en 14), 1 lange greppel (spoor 1), 1 boomval (spoor 10) en meerdere sporen die gelinkt kunnen worden aan de boomgaard.

Deze leemontginningskuilen waren grote, langwerpig kuilen met zeer scherpe contouren en een grijze tot bruine vulling (fig. 12).

De sporen die aan de boomgaard gelinkt konden worden, waren meestal rond tot ovaal en hadden een (donker)grijze tot bruine vulling met lichtbruine of lichtgrijze vlekken. Als bijmenging werd steeds de aanwezigheid van kalk, baksteen en houtskool vastgesteld (fig. 13).

In sleuf 6 werd een stuk van een gepolijste neolithische bijl als losse vondst aangetroffen (fig. 14). Deze vondst werd op het terrein aan een eerste evaluatie onderworpen en het vlak rondom de vondst werd opgeschaafd. De aanleg van een kijkvenster leverden geen bijkomende vondsten of sporen op.

Fig. 12: Leemontginningskuilen 11 en 12 in sleuf 3.

Fig. 13: Spoor 16 in sleuf 8.

Fig. 14: Gepolijste bijl uit het neolithicum.

Hoofdstuk 4 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het *Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium* van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003) en 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Daarom werd een archeologisch vooronderzoek gevraagd om de archeologische potentie van het terrein in te schatten.

De Abo bodems zijn voor het sleuvenonderzoek vrij interessant omdat het archeologisch relevante vlak net onder de bouwvoor ligt. Door hun ligging, voornamelijk op de plateaus is er weinig erosie geweest.

Anderzijds vormt hun goede landbouwwaarde een gevaar voor diepe verstoringen, vooral wanneer er tijdens of na de fruitteelt bomen worden gerooid. Aangezien dit machinaal gebeurd is, heeft dit een zware impact op de onderliggende horizonten waarin zich archeologische sporen kunnen bevinden. De rijen met fruitbomen staan ook vrij dicht op elkaar. In dit geval spelen zowel de dichtheid als de diepte van de verstoringen een rol in de schade die aan archeologische sporen kan worden toegebracht (paalgaten, kleinere structuren, ...).

Verder onderzoek lijkt dan ook niet aangewezen. Het officieel vrijgeven van het terrein gebeurt door Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap.

Ondanks het vrijgeven van het terrein blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in:

- het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003 en 10 maart 2006 (BS 08.06.1999, 24.03.2003, en 07.06.2006)

- en het besluit van de Vlaamse regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003 en 23 juni 2006

van toepassing, meer bepaald voor de bepalingen over de meldingsplicht van eventuele toevalsvondsten tijdens het verdere verloop van de werken.

Bijlagen

Bijlage 1 Sporeninventaris

Sp. Nr.	WP	Aard	Vorm	Kleur	Bijmenging
1	1	Greppel	Langwerpig	Gr-Br	Kalk, BS, HK
2	1	Kuil	Rechthoekig	Gr-Br m Gr vl	BS, HK, KM
3	2	Paalkuil	Ovaal	LBr-Gr	HK
4	2	Kuil	Langwerpig	Gr-Br	BS, KM, HK
5	2	Kuil	Langwerpig	Gr-Br	KM, BS, HK
6	3	Kuil	Ovaal	DGr-Br	HK
7	3	Kuil	Langwerpig	Gr-Br	BS, Kalk, HK
8	3	Kuil	Trapezium	Gr-Br m LBr-Wt vl	HK, Kalk
9	3	Kuil	Cirkel	Gr-Br m Gr vl	HK
10	3	Natuurlijk	Cirkel	Br m LBr-Wt vl	HK, Kalk
11	3	Kuil	Langwerpig	Gr-Br	BS, Kalk, HK
12	3	Kuil	Langwerpig	Gr-Br	Kalk, BS, HK
13	4	Kuil	Langwerpig	Gr-Br	Kalk, BS, HK
14	4	Kuil	Langwerpig	Gr-Br	Kalk, BS, HK
15	6	Kuil	Ovaal	Gr-Br m LGr-Br vl	Kalk, BS, HK
16	8	Kuil	Ovaal	Gr-Br m LGr-Wt vl	HK, BS

Afkortingen:

Kleur:

L- Licht
D- Donker
Br Bruin
Gl Geel
Gr Grijs
Wt Wit

VI Vlekken

Bijmenging:

BS Baksteen
HK Houtskool
KM Kalkmortel

Bijlage 2 Vondsteninventaris

Inv. Nr.	Sleuf	Spoor	Inhoud
2011-266-001	6	LV1	silex

Bijlage 3 Fotoinventaris

Fotonummer	Soort	Put	Profiel	Spoor	Opmerking
2011-266-01	Sfeer	1			Aanleg werkput 1
2011-266-02	Sfeer				
2011-266-03	Coupe	1		1	
2011-266-04	Coupe	1		1	
2011-266-05	Detail	1		2	
2011-266-06	Vlak	1			Kopse kant vanuit zuiden
2011-266-07	Sfeer				
2011-266-08	Sfeer				
2011-266-09	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-10	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-11	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-12	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-13	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-14	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-15	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-16	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-17	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-18	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-19	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-20	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-21	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-22	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-23	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-24	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-25	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-26	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-27	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-28	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-29	Vlak	1			Detail vlak van ZW naar NO
2011-266-30	Profiel	2	1		NO profiel
2011-266-31	Vlak	2			
2011-266-32	Detail	2		3	
2011-266-33	Detail	2		4	
2011-266-34	Coupe	2		4	
2011-266-35	Detail	2		5	
2011-266-36	Vlak	3			
2011-266-37	Detail	3		6	
2011-266-38	Detail	3		7	

2011-266-39	Detail	3		8	
2011-266-40	Detail	3		9	
2011-266-41	Detail	3		10	
2011-266-42	Detail	3		11	
2011-266-43	Detail	3		11, 12	
2011-266-44	Vlak	4			
2011-266-45	Detail	4		13, 14	
2011-266-46	Vlak	5			
2011-266-47	Detail	6		15	
2011-266-48	Vlak	6			
2011-266-49	Vlak	7			
2011-266-50	Profiel	8	2		
2011-266-51	Detail	8		16	
2011-266-52	Profiel	9	3		
2011-266-53	Vlak	9			
2011-266-54	Sfeer				
2011-266-55	Sfeer				Aanleg kijkvenster (put 10)
2011-266-56	Sfeer				Aanleg kijkvenster (put 10)
2011-266-57	Vlak	10			

Bijlage 4 Profielbeschrijving

Plaats : Sint – Truiden, Gorsemweg.

Coördinaten : 50°49'39.73"N ; 5°10'17.32"O.

Datum : vrijdag 16/09/2011

Landgebruik : braakliggend, gras en wilde planten (distels, veldbloemen,...).

Weersomstandigheden : droog, zonnig bewolkt.

Bodemeenheid : Aba0 ; goed gedraineerde leemgrond met textuur B horizont ; fase met dikke A horizont (>40 cm dik).

Profielbeschrijving:

1. Ap₁ : 0 – 27 cm : bouwvoor; licht leem ; donker grijsachtig bruin (10YR 4/2) ; zwak uitgesproken, fijn tot middelmatig kruimelig ; intense beworteling ; scherpe, rechte ondergrens.
2. Ap₂ : 27 – 30 cm : licht leem ; grijs (10 YR 5,5/1) ; intense beworteling ; scherpe golvende ondergrens ; baksteen en kalk.
3. E : 30 – 57 cm : licht leem ; geelachtig bruin (10 YR 5/4) ; zwak uitgesproken middelmatig kruimelig ; verspreide beworteling ; verspreide wormengangen.
4. B_t : 57 – 120 cm : klei ; donker geelachtig bruin (10 YR 5,5/4) ; zwak uitgesproken subhoekig blokkig ; beworteling langs de structuurvlakken ; verspreide wormengangen.
5. BC : 120 – 170 cm : zandleem ; afwisselende banden , donker geelbruin (10 YR 4/4) en geelachtig bruin (10 YR 5,5/6) ; massief, structuurloos.
6. C : 170 – 200 cm : leem ; licht geelachtig bruin (10 YR 6/4) ; zwak uitgesproken blokkig ; veel mangaan spikkels.

Foto:

